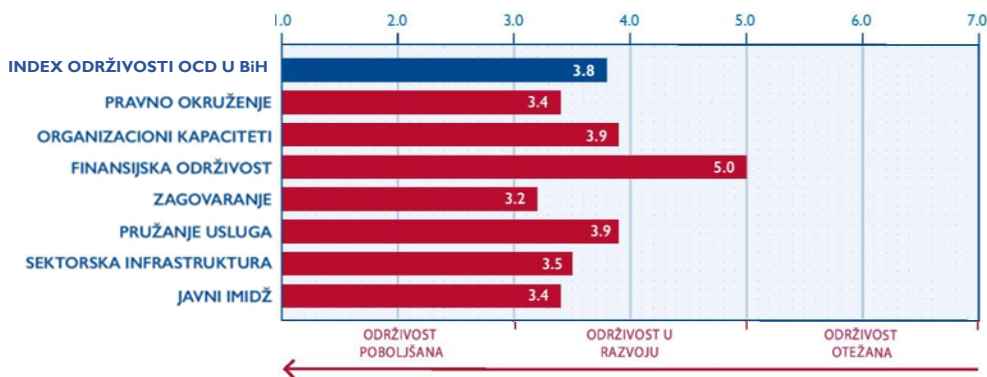

BOSNA I HERCEGOVINA

Glavni grad: Sarajevo
Broj stanovnika: 3,816,459
BDP po glavi stanovnika: \$14,300
Indeks humanog razvoja: Visok (0.780)
Ljudske slobode: Djelimično slobodno (53/100)

UKUPNA ODRŽIVOST OCD: 3.8

Tokom 2021. godine, u Bosni i Hercegovini (BiH) je registrovano 291.313 slučajeva zaraženih virusom COVID-19, uključujući 13.442 smrtnih slučajeva povezanih sa COVID-19. Početkom 2021. godine, nastavljeno je sa provođenjem mjera kojima se uticalo na sprječavanje širenja COVID-19. Međutim, kako Ustav BiH ne daje mogućnost proglašavanja vanrednog stanja na državnom nivou, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je proglasilo stanje elementarne nepogode, dok su vlade Federacije BiH (FBiH) i Republike Srpske (RS) – usvojile njihovu odluku. Ovo je rezultiralo diferenciranim pristupom putem kojeg su usvojene različita ograničenja u različitim dijelovima zemlje. U RS-u je prije prazničkog perioda, na primjer, izdato naređenje koje je zabranilo javna okupljanja na kojima prisustvuje više od 120 ljudi, te privatna okupljanja na kojima je prisutno više od sedamdeset ljudi. S druge strane, u proljeće 2021. godine, u Federaciji BiH je bilo zabranjeno kretanje između kantona.

S druge strane, BiH nije imala pripremljenu strategiju vakcinacije. Umjesto toga, eniteti su zasebno nabavljali vlastite zalihe vakcina. Pored ovoga, Evropska unija (EU) je zemlji donirala vakcine i medicinsku opremu. Zbog nedovoljno razvijene svijesti građana i građanki o važnosti vakcinacije, hiljade vakcina je uništeno jer im je istekao rok trajanja. Do novembra 2021. godine vakcinisano je samo oko 20 posto građana.

Transparentnost i odgovornost vlasti u upravljanju kriznim situacijama je krajem aprila 2020. godine dovedena u pitanje zbog afere “respiratori”, u sklopu koje su od strane Vlade Federacije BiH kupljeni neupotrebljivi respiratori. Državno tužilaštvo je u decembru 2020. godine podiglo optužnicu protiv Premijera Federacije BiH i drugih koji su bili uključeni u nabavku. Proces vezan za ovaj slučaj je krajem 2021. godine još uvijek bio u toku.

Vodeće političke stranke u BiH se ne slažu oko većine pitanja, ostavljajući zemlju u političkoj stagnaciji. Korupcija je i dalje jedna od najvećih prepreka na putu priključenja zemlje EU. Prema Evropskoj komisiji, BiH nije postigla napredak u vladavini zakona i nisu poduzete nikakve mjere za rješavanje ranijih preporuka koje su date u ekspertskom izvještaju o vladavini zakona.

Privredni rast u 2021. godini dosegnuo je 7,1 posto, nakon smanjenja od 3,1 posto u 2020. godini. Međutim, stopa nezaposlenosti stanovništva je ostala visoka, posebno među mladima, dok se inflacija ubrzala. Pandemija je nesrazmjerno uticala posebno na žene, koje su se suočile s problemima povratka na posao, dobivanjem odgovarajuće zdravstvene zaštite za sebe i članove svoje porodice te organizacijom online škole za djecu.

Održivost OCD ostala je uglavnom nepromijenjena u 2021. godini. Jedina karakteristika koja bilježi promjenu rezultata tokom godine bila je sektorska infrastruktura, koja se poboljšala jer su manje organizacije imale više

moгуćnosti za izgradnju kapaciteta. Organizacije civilnog društva u BiH i dalje su rascjepkane, institucionalno slabe, finansijski neodržive i uveliko ovise o političkoj i finansijskoj podršci međunarodne zajednice. Mnoge organizacije civilnog društva nastavile su pružati socijalnu i humanitarnu pomoć kao odgovor na pandemiju.

Jedinstveni e-Registar udruženja i fondacija koji vodi Ministarstvo pravde BiH navodi podatak da je krajem 2020. godine, u Bosni i Hercegovini, ukupno registrovano 27.432 organizacija. Ovaj registar uključuje organizacije registrovane na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, kao i one organizacije registrovane u Brčko distriktu BiH. Međutim, tijela koja su nadležna za registraciju OCD na različitim nivoima ne podnose izvještaje putem kojih se evidentiraju promjene u bazi podataka. Ovo rezultira činjenicom da baza podataka može postati ne tako važan izvor informacija samo nekoliko godina nakon osnivanja. Registar sadrži samo osnovne podatke o registrovanim organizacijama, ali ne navodi kontakt podatke, zbog čega su informacije o radu organizacija civilnog društva nedostupne javnosti.

PRAVNO OKRUŽENJE: 3.4

Pravno okruženje koje reguliše rad organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini se nije promijenilo u 2021. godini.

Komplikovana državna struktura u BiH predstavlja najveću administrativnu prepreku za OCD. Četiri zakona uređuju rad udruženja i fondacija u BiH: Zakon o udruženjima i fondacijama BiH i posebni zakoni u okviru svakog od entiteta u BiH, te Brčko distrikta BiH. Udruženja i fondacije mogu se registrovati u bilo kojoj od osamnaest administrativnih nivoa: Ministarstvu pravde BiH, Ministarstvu pravde FBiH, pet osnovnih sudova u RS, Brčko distriktu i deset kantonalnih ministarstava pravde.

OCD moraju biti registrovane da bi se bavile pravnim ili finansijskim transakcijama. Udruženja mogu osnovati najmanje tri fizička ili pravna lica (u bilo kojoj kombinaciji), dok je za fondacije potrebno samo jedno fizičko ili pravno lice kao osnivač. Osnivač mora biti državljanin BiH, rezident ili registrovano pravno lice (domaće ili strano). Maloljetnici mogu biti članovi, ali ne i osnivači. OCD mogu ostvariti bilo koje zakonske ciljeve, uređivati svoje unutrašnje poslove i djelovati u skladu sa svojim statutima.

Pravni okvir ne dozvoljava OCD da jednostavno refundiraju putne troškove. Refundiranje se može izvršiti samo putem ugovora, koji zahtijeva plaćanje poreza. Ovakvi zahtjevi postavljaju dodatne i nepotrebne finansijske i administrativne obaveze za OCD.

Udruženja i fondacije i dalje mogu slobodno obavljati ekonomske aktivnosti koje su vezane za njihovu statutarnu djelatnost. OCD mogu obavljati i ekonomske aktivnosti koje nisu direktno povezane sa postizanjem njihovih ciljeva, ako osnuju posebna privredna pravna lica. U takvim slučajevima, ukupna dobit od nepovezanih aktivnosti ne smije prelaziti jednu trećinu ukupnog godišnjeg budžeta organizacije ili 10.000 KM (približno 6.000 USD).

Zakoni koji regulišu porezni tretman OCD-a na državnoj i entitetskoj razini još uvijek nisu usklađeni. U RS-u pravne osobe mogu izdvajati do 3 posto godišnjeg prihoda za donacije organizacijama koje realizuju humanitarne, kulturne, sportske i socijalne aktivnosti i do 2 posto za troškove sponzorstva. U FBiH pravne osobe mogu izdvajati do 3 posto od ukupnog prihoda za donacije u humanitarne, kulturne, obrazovne, naučne i sportske svrhe, koje se dodjeljuju pravnim ili fizičkim osobama bez drugih prihoda, te do 3 posto za troškove sponzorstva. Individualni donatori u FBiH mogu odbiti vrijednost do 0,5 posto prihoda ostvarenih u prethodnoj godini, ukoliko su imali nefinansijske donacije (u robi, uslugama i transakcijama koje ne uključuju novac), materijalu i finansijskim donacijama za kulturne, obrazovne, naučne, zdravstvene, humanitarne, sportske i vjerske svrhe. U RS porezni obveznici, mogu izdvojiti do 2 posto

ukupnog prihoda u toj poreznoj godini, sa svrhom donacija i sponzorstava. I u RS i u FBiH, isključivo samozaposlene osobe imaju pravo na ove odbitke. Donacije iznad propisanih iznosa također se mogu u potpunosti odbiti temeljem odluka nadležnih ministarstava.

OCD mogu zatražiti povrat PDV-a plaćenog na robu i usluge u sklopu projekata koje je finansirala Vlada SAD-a, dok se za projekte EU instrumenta za pretpriprustupni program Evropskoj uniji (IPA), PDV izuzima. Humanitarne, dobrotvorne, sportske i slične organizacije ne moraju plaćati PDV na robu i usluge koje pružaju svojim članovima u zamjenu za članarinu. Uprkos tome, bilo je nekoliko slučajeva u kojima je Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) pokušala prikupiti PDV od OCD-a: prvo, 2020. godine, na sve grantove koje je Centar za edukaciju i istraživanje Nahla implementirao u proteklih pet godina, a potom 2021. godine, od Instituta mladih KULT. Zahvaljujući brznoj reakciji civilnog društva i pravnih zastupnika, UIO je odustala od tužbe protiv Nahle, dok je slučaj koji se odnosio na KULT, krajem godine još uvijek bio u toku. Ovi incidenti pokazuju kako javna tijela subjektivno tumače zakon, stvarajući pravnu nesigurnost, predstavljajući veliku prijetnju čitavom sektoru. Nakon inspekcijskih nadzora entitetskih poreznih uprava, udruženja u Tuzlanskom kantonu, Kantonu 10 i Posavskom kantonu morala su platiti kazne za neplaćene poreze.

OCD i dalje imaju ograničen pristup besplatnim ili tržišno jeftinijim pravnim savjetima. “Vaša prava BiH” najveći su pružatelj besplatne pravne pomoći građanima, ali i domaćim OCD. Druge organizacije, kao što su Medica Zenica, Centar za promociju civilnog društva (CPCD) i KULT, također pružaju ograničene pravne savjete drugim OCD. Međutim, ta je podrška obično dostupna kao dio finansiranih projekata i stoga nije održiva.

ORGANIZACIJSKI KAPACITETI: 3.9¹

Organizacijski kapaciteti u sektoru civilnog društva su ostali uglavnom nepromijenjeni u 2021. godini.

Organizacije civilnog društva sve više grade odnose sa svojim korisnicima na područjima u kojima djeluju. Na primjer, nekoliko zagovaračkih organizacija za ljudska prava ima većinu svog osoblja sa prebivalištem na tom području, što im omogućuje izgradnju jače veze s ljudima koje podržavaju. Organizacije koje pružaju usluge uključuju svoje korisnike u razvoj usluga, čime se povećava međusobno povjerenje. Donatori, međutim, tvrde da organizacije civilnog društva ne sarađuju sa lokalnim zajednicama u kojima djeluju na dnevnoj bazi, te da takve odnose razvijaju tek kada se pojave problemi.

Mnoge OCD imaju jasno definisanu misiju i ciljne grupe, ali većina još uvijek nema dugoročne strateške planove i umjesto toga prilagođava svoj rad u skladu s interesima i ciljevima donatora. Mnoge organizacije civilnog društva jednostavno nemaju kapacitet za ozbiljno strateško planiranje.

U skladu sa zakonima o udruženjima i fondacijama, organizacije civilnog društva dužne su imati skupštine, ali ne i upravne odbore, pa stoga mnogim OCD nedostaje strukture i potrebnih procedura kako bi njihovo poslovanje bilo transparentnije i odgovornije. Ako odbori postoje, njihove se funkcije u velikoj mjeri svode na odobravanje izvještaja ili učešće na potrebnim sjednicama.

¹ Ocjena organizacijskog kapaciteta rekalibrirana je 2018.godine kako bi se bolje predstavila situacija u zemlji i kako bi se bolje uskladila s drugim rezultatima u regiji. Ocjena nije uticala na smanjenje na rezultat koji je procijenjen u sekciji organizacijskih kapaciteta, koji je ostao uglavnom isti u 2018. godini kao i 2017. godini

Većina organizacija u BiH su male, lokalne organizacije kojima nedostaje strateški pristup u njihovom unutrašnjem upravljanju. S druge strane, zagovaračke organizacije često imaju godišnje planove, statute i pravilnike koji definišu odgovornosti njihovih upravljačkih tijela. Osim toga, neke od tih organizacija imaju institucionalne politike kao što su kodeksi ponašanja, finansijski pravilnici i mehanizmi za pritužbe, kao i politike sukoba interesa i politike za zaštitu zaposlenika od seksualnog uznemiravanja, te pravilnike kojima se obezbjeđuje sigurnosti na radu.

Organizacije civilnog društva, u prosjeku, angažuju tri zaposlenika putem ugovora o radu. Međutim, neke organizacije nemaju stalnih zaposlenika i umjesto toga povremeno i privremeno zapošljavaju osoblje za potrebe implementacije projekta, bilo prema ugovorima o radu ili prema ugovorima o volontiranju. Na sposobnost organizacija civilnog društva da zadrže zaposlenike utiče i činjenica da velike i međunarodne organizacije regrutuju i zapošljavaju ljudske resurse lokalnih organizacija civilnog društva. Prema podacima entitetskih statističkih ureda i poreznih uprava, organizacije civilnog društva u 2021. godini zapošljavale su između 3.063 i 4.247 osoba, što je 3,5 posto od ukupnog broja zaposlenih, ne uzimajući u obzir osobe zaposlene u poljoprivrednom sektoru u BiH. Prema Svjetskom indeksu donacija za 2022, kojeg realizuje CAF (Fondacija za dobrotvornu pomoć), a putem kojeg se izvještava o razvoju događaja u 2021. godini, 10 posto ljudi u BiH prijavilo se za volontiranje. Iako je to blagi porast u odnosu na prethodnu godinu, kada je samo 7 posto navelo da su se dobrovoljno prijavili za volontiranje, to je i dalje jedna od najnižih stopa volontiranja na svijetu.

Većina organizacija civilnog društva ima zastarjelu informacijsku i komunikacijsku tehnologiju (IKT), a gotovo da nema bespovratnih sredstava koja malim udruženjima omogućavaju kupovinu nove opreme. Međutim, gotovo sve organizacije civilnog društva imaju pristup internetu, a manji broj organizacija civilnog društva ima svoju web stranicu i komunicira sa korisnicima uglavnom putem Facebooka i drugih društvenih platformi. U 2021. godini organizacije civilnog društva nastavile su organizovati većinu aktivnosti putem interneta (online) te su sve više koristile inovativne platforme za organiziranje takvih aktivnosti.

FINANSIJSKA ODRŽIVOST: 5.0

Finansijska održivost civilnog društva ostala je uglavnom nepromijenjena u 2021. godini, a organizacije civilnog društva se i dalje suočavaju sa velikom finansijskom neizvjesnošću.

Većina velikih organizacija civilnog društva ovisi o stranoj podršci. Inozemno finansiranje ostalo je uglavnom na istom nivou u 2021. godini kao i prethodnih godina, iako su u nekim slučajevima sredstva preusmjerena ili je njihova raspodjela zaustavljena zbog pandemije. Najveći strani donatori su Delegacija EU u BiH, USAID, Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (SIDA), Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Norveška ambasada. Područja podrške uključuju borbu protiv korupcije i

organizovanog kriminala, javnu upravu, pravosuđe, sigurnost, okoliš, poljoprivredu, obrazovanje, infrastrukturu i poslovni razvoj. Bosanskohercegovačke OCD ispunjavaju uslove da konkurišu za finansiranje kroz program Evropske unije pod nazivom "Građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV)" u periodu 2021-2027. godine, koji ima ukupan budžet od 1,6 milijardi eura, a namijenjen je za podršku OCD-ima koje promoviraju demokratiju i vladavinu prava na lokalnom i nacionalnom nivou.

Kao rezultat administrativnih zahtjeva koje postavljaju strani donatori i zahtjeva za izvještavanjem, koji su često identični, bez obzira na veličinu bespovratnih sredstava, manje je OCD-a zainteresovano da aplicira za sredstva

stranih donatora. *Grassroots* organizacije i dalje nemaju kapacitet da adekvatno odgovore na administrativne zahtjeve donatora.

Prema podacima Transparency International u Bosni i Hercegovini (TI BiH), tokom 2019. i 2020. godine, vlasti na svim nivoima u BiH izdvojile su preko 121 milion KM (oko 72 miliona dolara) za OCD. Najviše novca dobili su sportski klubovi, boračke organizacije i vjerske zajednice. Najveći postotak sredstava (49%) došao je sa lokalnog nivoa, dok je državna vlast osigurala samo 3% ukupnih sredstava.

Kao posljedica pandemije, smanjeno je i preusmjereno finansiranje OCD-a iz javnih budžeta. Na entitetskom i kantonalnom nivou, ministarstva koja su finansirala OCD, često su sredstva preusmjeravala u druge svrhe, jer su OCD morale ograničiti ili otkazati brojne događaje i aktivnosti zbog pandemije. Tokom 2021. godine nijedan poseban državni mehanizam nije pružao podršku OCD-ma, a većina OCD-a nije se mogla prijaviti za lokalne mjere ekonomskog oporavka.

Transparentnost u dodjeli javnih sredstava organizacijama civilnog društva i dalje predstavlja problem unatoč tome što je Vijeće ministara BiH donijelo Pravilnik o kriterijima za finansiranje i sufinansiranje projekata u područjima od javnog interesa koje provode udruženja i fondacije u 2020. godini. Različita vladina tijela i dalje koriste različite procedure za dodjelu sredstava organizacijama civilnog društva, od korištenja javnih poziva do dodjele sredstava na temelju podnesenih zahtjeva. Osim toga, obrasci za prijavu, prava podnositelja zahtjeva tokom i nakon postupka dodjele i metode ocjenjivanja uveliko se razlikuju. Kao i 2020. godine, i u 2021. godini zabilježen je veliki broj slučajeva u kojima su vlasti koristile neodgovorne ili netransparentne procese finansiranja. Česti problemi se vezuju i za nepravovremenu objavu javnih poziva za finansiranje, kašnjenja u dodjeli sredstava, te dodjela sredstava nakon isteka godine ili roka definisanog ugovorima o dodjeli bespovratnih sredstava.

Na lokalnom nivou sredstva često idu organizacijama civilnog društva s bliskim vezama sa lokalnim političkim liderima, često uz neformalne dogovore o vraćanju postotka sredstava pojedincima na vlasti. Osim toga, dio sredstava iz budžetske linije za OCD ide udruženjima branitelja, osoba sa invaliditetom i porodicama poginulih branitelja, od kojih mnoge dobivaju sredstva bez podnošenja formalnih zahtjeva.

Mnoge jedinice lokalne samouprave, kantonalna i federalna ministarstva na svojim internetskim stranicama nemaju podatke o finansiranju OCD-a, iako neke objavljuju podatke o udruženjima koja su dobila sredstva. Lokalne samouprave nemaju mehanizme za praćenje ili analizu implementacije dodijeljenih sredstava kako bi pregledale napredak ili pronašle rješenja ili strategije za buduće aktivnosti.

Istraživanje koje je CPCD proveo 2021. godine o uticaju pandemije COVID-19 na civilno društvo pokazalo je da više od 61 % OCD-a smatra da državna tijela ne dodjeljuju javna sredstva udruženjima i fondacijama na transparentan način, 30,8 % vjeruje da to čine na djelimično transparentan način, a 3,5 % smatra da je proces gotovo u potpunosti netransparentan. Samo 3,5 % OCD-a smatra da je raspodjela sredstava transparentna, što ukazuje na vrlo nisku razinu povjerenja OCD-a u vladu i predstavnike vlasti.

Prema izvještaju CPCD-a, oko 94 % vlasti nije identificirala ciljeve i svrhu koju treba postići kroz finansirane aktivnosti, indikatore rezultata ili izvore verifikacije. Većina ispitanih vlasti i OCD-a se slaže da bi pojedina udruženja i fondacije trebale imati kontinuirane javne izvore finansiranja.

Članarine i zarađeni prihod nisu uobičajni izvor prihoda za OCD. Vrlo malo udruženja ima kapacitet za pružanje usluga na tržišnoj osnovi, a na osnovu čega bi mogli ostvariti prihod. Društveno poduzetništvo je nova grana ekonomije koja pruža velike mogućnosti za smanjenje nezaposlenosti i socijalne nejednakosti. U sklopu projekta koji finansira EU, Fondacija lokalne demokratije i Fondacija Lara dodijelile su bespovratna sredstva za dvadeset četiri socijalna preduzeća u 2021. godini.

Većina OCD-a nema kvalitetan sistem finansijskog upravljanja ili ne posluje na transparentan način. Revizije se uglavnom provode samo kada bespovratna sredstva pokrivaju te troškove, što je uglavnom slučaj samo za velike, višegodišnje projekte koje implementiraju velika udruženja. Revizije cjelokupnog poslovanja OCD-a su rijetke. Zakon

zahtijeva od svih organizacija civilnog društva da podnose godišnje finansijske izvještaje Agenciji za posredničke, informatičke i finansijske usluge (APIF) u RS-u i finansijsko informatičkoj agenciji (FIA) u FBiH, ali mnoge OCD ne ispunjavaju te zahtjeve. U 2020. godini, godišnje izvještaje podnijelo je 15.298 organizacija (uključujući 9.136 u FBiH i 6.162 u RS), odnosno 55 % registrovanih organizacija u zemlji. Organizacije civilnog društva koje ne dostave ove izvještaje mogu biti prisiljene na zatvaranje ili biti finansijski sankcionisane. U trenutku izrade izvještaja, nisu bili dostupni podaci za 2021. godinu.

ZAGOVARANJE: 3.2

Zagovaranje organizacija civilnog društva nije pokazalo značajnije promjene tokom 2021. godine.

Svi nacrti zakona na državnom nivou moraju biti objavljeni na platformi e-konsultacije, omogućujući svakom zainteresiranom članu javnosti da iskaže svoje mišljenje. Za korištenje platforme u 2021. godini registrovano je 66 državnih institucija. Najveći broj registrovanih korisnika na platformi e-konsultacije iskazao je interes za saradnju sa Upravom za indirektno oporezivanje BiH.

Redovni procesi konsultacija općenito se odvijaju samo na nivou Vijeća ministara BiH. Tokom 2021. godine održano je ukupno 528 savjetovanja (u odnosu na 541 u 2020. godinu), te je objavljeno 438 izvještaja o provedenim javnim konsultacijama (u odnosu na 408 u 2020. godini). Vlada je i u 2021. godini nastavila sa praksom donošenja mnogih pravnih dokumenata po skraćenim ili hitnim procedurama koji ne dopuštaju javne konsultacije. Na nižim nivoima, većina konsultativnih procedura poštuje se samo na papiru, ali ne i u praksi, a postoji malo političke volje da javne konsultacije budu sastavni dio procesa donošenja odluka.

Vijeće ministara BiH je na sjednici u martu usvojilo akcioni plan Partnerstva za otvorenu vlast (Open Government Partnership) za period 2019-2023. godine, s ciljem implementacije mjera iz Akcionog plana. Ministarstvo pravosuđa održalo je online prezentacije za organizacije civilnog društva o načinu učešća u konsultacijama putem platforme e-konsultacije. Također, u saradnji sa Agencijom za državnu službu BiH, održane su obuke iz oblasti transparentnosti, produktivnosti i inovativnosti za koordinatore konsultacija, zamjenike koordinatora i voditelje konsultacija. Do kraja 2021. godine preko 220 državnih službenika iz različitih institucija BiH i preko 200 predstavnika organizacija civilnog društva učestvovalo je na ovim prezentacijama i obukama.

Savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH za saradnju sa nevladinim organizacijama započelo je sa radom u decembru 2020. godine. Zaduženo je za unapređenje saradnje između Vijeća ministara i OCD-a, te stvaranje poticajnog pravnog, institucionalnog i finansijskog okruženja za djelovanje nevladinog sektora u BiH. Tokom 2021. godine članovi Savjetodavnog tijela organizirali su online rasprave sa predstavnicima OCD-a kako bi razgovarali o izazovima s kojima se susreću, kao i mogućim pravcima djelovanja.

Važeći zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH ima nekoliko nedostataka, kao što su nedostatak proaktivnog objavljivanja informacija, problemi u žalbenom postupku, nedefinisani načini provođenja ispitivanja javnog interesa, te nedosljednosti s drugim zakonima koji ograničavaju pravo na pristup informacijama. Transparency International u BiH je tokom 2021. godine proveo istraživanje koje je pokazalo da institucije nemaju dovoljno kapaciteta da odgovore na zahtjeve za pristup informacijama. Ministarstvo pravde BiH je u decembru 2021. godine pripremio nacrt Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. Ova nova verzija zakona usklađena je sa raznim politikama EU o otvorenim podacima i ponovnoj upotrebi dokumenata javnog sektora. Prema koaliciji organizacija civilnog

društva, uključujući Vanjskopolitičku inicijativu BiH, nacrt zakona ima nekoliko nedostataka, uključujući poduži popis izuzeća ili potencijalnih ograničenja pristupa informacijama koje posjeduju javna tijela, kao i mogućnost produženja roka za odgovor na zahtjev za pristup informacijama, za dodatnih petnaest dana. Krajem godine još se radilo na nacrtu.

U sklopu Programa jačanja javnih institucija u BiH, Ured koordinatora za reforme javne uprave je u 2021. godini pokrenuo procjenu kako bi identificirao potencijalne inicijative koje bi mogle biti usmjerene ka transparentnosti podataka i informacija u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade FBiH.

OCD se aktivno uključuju u inicijative zagovaranja, ali ti naponi imaju ograničen učinak na procese donošenja odluka. Općenito, državni organi nisu spremni saradivati sa organizacijama civilnog društva, iako ima nekoliko izuzetaka, poput Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH. Državne institucije rijetko temelje svoje odluke na visokokvalitetnom istraživanju javnih politika i selektivno koriste informacije koje su dostupne od strane organizacija civilnog društva.

Koalicija Pod lupom aktivno zagovara i utiče na procese koje za cilj imaju poboljšanje kvalitete izbora u BiH. Koalicija se 2021. godine zalagala za unapređenje kvalitete izbornog procesa kroz implementaciju presuda Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda BiH, te izmjene Izbornog zakona BiH i provedbenih akata Centralne izborne komisije.

OCD su odigrale ključnu ulogu u pritisku na pravosudne institucije da istraže aferu “respiratori”. OCD su, također, informisale javnost o procesu kroz kampanje, izvještaje i objave, te potaknule građane da se uključe i traže informacije o tome kako se troši njihov porezni novac.

Kao rezultat dugogodišnjeg rada organizacija za djecu s teškoćama u razvoju, Parlament FBiH je u septembru 2021. godine usvojio Zakon o roditeljima - njegovateljima u FBiH, koji je stupio na snagu u decembru iste godine. Donošenjem ovog zakona roditelji i skrbnici osoba s teškoćama u razvoju imaju pravo na status njegovatelja. Tako će dobiti mjesečnu naknadu, zdravstveno osiguranje te uplatu penzionih i drugih doprinosa.

Tokom 2021. godine, Udruženje Inicijativa i civilna akcija (ICVA) pokrenulo je novu inicijativu s Regulatornom agencijom za komunikacije kojom se od svih državnih i privatnih televizijskih stanica zahtijeva da barem 10 % svojih programa učine dostupnim osobama sa oštećenjem sluha, kao i slijepim i slabovidnim osobama, u naredne dvije godine. Trenutno je tim kategorijama građana dostupno manje od 1 % televizijskih programa. Očekuje se da će nacrt zakona koji sadrži te zahtjeve biti usvojen 2022. godine. U decembru 2021. godine, ICVA je organizovala prvu regionalnu konferenciju o pristupačnosti medijskih usluga.

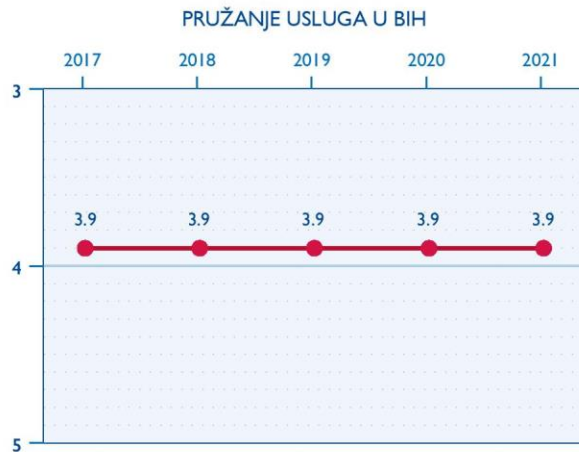
OCD su se također zalagale za zaštitu prirodnih područja, rijeka i špilja, te doprinijele izmjenama Zakona o električnoj energiji u FBiH. Međutim, predstavnici OCD-a ne učestvuju na sastancima Međuentitetskog koordinacionog tijela za okoliš, koje je nadležno za koordinaciju svih pitanja okoliša.

Aktivisti su i dalje izloženi političkim pritiscima, prijetnjama, ucjenama i nasilju, što ometa učinkovitost inicijativa zagovaranja. Sa ovom situacijom su se tokom 2021. godine suočili ekološki aktivisti koji su protestovali protiv izgradnje malih hidroelektrana. Primjerice, direktorica Aarhus centra, Emina Veljović, bila je izložena verbalnim napadima i seksističkim uvredama predstavnika investitora i vlasnika male hidroelektrane tokom javne rasprave u Mostaru o Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o električnoj energiji u FBiH.

PRUŽANJE USLUGA: 3.9

Nivo pružanja usluga OCD-a nije se značajno promijenio u 2021. godini. OCD su nastavile pružati socijalne usluge poput sigurnih kuća, dnevnih centara za osobe s mentalnim poteškoćama i djecu bez roditeljskog staranja, te usluge telefonskih linija za zaštitu djece od nasilja. OCD su također, imale važnu ulogu u ublažavanju i smanjenju negativnih učinaka krize koja je izazvana COVID-19, u svojim zajednicama. U nekim slučajevima OCD su bile jedini izvor informacija o krizi. Na primjer, žene s invaliditetom su navele da su OCD za osobe s invaliditetom kreirale viber

grupe, organizirale neformalna druženja putem interneta, te otvorile telefonsku liniju za informacije, što se pokazalo pouzdanim izvorom vijesti. Također, civilno društvo se pokazalo iznimno vrijednim u procesu praćenja i izvještavanja o aktivnostima na lokalnom nivou kao i u aktivnostima čija je svrha bila edukacija članova i članica zajednice.

OCD također imaju posebnu ulogu u odgovorima na prirodne i druge katastrofe. Među OCD koje se bave pružanjem humanitarne pomoći u katastrofama su Caritas, Merhamet, La Benovalencija i Dobrotvor. U zaštiti i spašavanje uključena su i udruženja ronilaca, planinara, Gorska služba spašavanja, speleolozi i izviđači.

Udruženje Sumero trenutno je najveća organizacija koja se bavi pravima osoba s intelektualnim teškoćama u BiH. Humanitarno udruženje Pomozi.ba, koje godišnje prima više od 3 miliona eura, najvećim dijelom putem pojedinačnih donacija, vodeće je organizacija u pružanju zdravstvenih, socijalnih, obrazovnih i sličnih usluga ranjivim grupama.

Usluge OCD-a općenito odražavaju potrebe i prioritete svojih članova i zajednica. Ove vrste potreba se utvrđuju kroz razgovore, rasprave i fokus grupe s članovima zajednice, kao i kroz saradnju s drugim OCD te praćenjem izvještaja i istraživanja. OCD besplatno pružaju usluge korisnicima, koje finansiraju donatori.

U jedinstvenom primjeru partnerstva između donositelja odluka i civilnog društva, OCD, centri za socijalni rad, međunarodne organizacije, SOS Dječja sela BiH i Federalno ministarstvo rada i socijalne politike zajedno su radili na promociji novog Zakona o socijalnim uslugama u FBiH. Zakon ima za cilj unaprijediti pružanje socijalnih usluga i stvaranje jednakih mogućnosti za ranjive slojeve stanovništva. Zakon o socijalnim uslugama još nije bio usvojen do kraja godine, ali je upućen nadležnim kantonalnim ministarstvima na mišljenje.

Prema istraživanju koje je proveo CPCD, OCD su se suočile sa mnogim izazovima koji su uticali na njihovu sposobnost pružanja usluga u 2021. godini. Kroz fokus grupe koje je organizovao CPCD, mnogi OCD predstavnici izrazili su zabrinutost da nisu sigurni što im budućnost nosi. Ova neizvjesnost se pogoršava kako globalna borba protiv pandemije povećava probleme u provedbi programa, koordinaciji osoblja, finansijskim sistemima, planiranju, sigurnosti i komunikaciji. U većini slučajeva, mjere koje ograničavaju slobodno kretanje i okupljanje radi ublažavanja širenja COVID-19, pogodile su i OCD i dodatno povećale izazove s kojima su se suočavale u pružanju podrške ciljnim grupama. U isto vrijeme, OCD-i su dužni uvesti inovacije kako bi osigurali da se intervencije mogu provesti učinkovito i pravovremeno, uprkos poteškoćama sa kojima se suočavaju.

U 2021. godini nije bilo promjena u nivou saradnje između vladinog i nevladinog sektora. Državna tijela još uvijek ne gledaju blagonaklono na mogućnost veće saradnje s OCD. U pogledu finansiranja usluga, vlasti i dalje favoriziraju usluge postojećih državnih institucija, bez obzira na upitnu kvalitetu njihovih usluga. Ovaj nedostatak političke volje djelomično je pitanje nadležnosti: nekoliko područja u kojima djeluju OCD, uključujući socijalne usluge, obrazovanje, kulturu i sport, na marginama su vladine politike.

SEKTORSKA INFRASTRUKTURA: 3.5

Infrastruktura koja podržava OCD sektor neznatno se poboljšala 2021. godine, uz povećanje mogućnosti za izgradnju kapaciteta za manje organizacije. Veće, održivije organizacije, sve više podupiru male lokalne organizacije, putem grantova i pružanju pomoći u razvoju projektnih aplikacija, praćenju i evaluaciji projektnih aktivnosti i izvještavanju.

Organizacije kao što su TI BiH, CPCD, Fondacija Mozaik i KULT dodjeljuju grantove u iznosu oko jedan milion EUR na godišnjoj osnovi drugim organizacijama u BiH, povećavajući održivost lokalnog civilnog društva i njegovu sposobnost da adekvatno odgovori na potrebe lokalnog zajednice. Primjerice, CPCD je jedan od implementatora projekta SMART Balkans koji finansira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Zajedno sa svojim partnerima u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji, CPCD dodjeljuje grantove OCD sa Zapadnog Balkana kako bi ih osnažile da imaju jaču i aktivniju ulogu u jačanju participativnih demokratija, euroatlantskih integracija i stvaranja miroljubivih i inkluzivnih društava.

U posljednjih nekoliko godina veće su organizacije, uz podršku stranih donatora, uspostavile razne resursne centre koji pružaju značajnu podršku manjim organizacijama. Neki od najvažnijih resursnih centara su EU resursni centar (CCI), SMART resursni centar (CPCD) i Snaga lokalnog (Mreža za izgradnju mira). Osim toga, Centri civilnih inicijativa (CCI), KULT i Mozaik pružaju određenu podršku manjim organizacijama, a njihove web stranice pružaju vrijedne resurse. Međutim, ovi resursni centri nisu održivi bez stalne finansijske podrške.

Projekti umrežavanja i partnerstva također su se uvećali, nudeći višestruke prednosti. Partnerski projekti sve više grade kapacitete organizacija razmjenom znanja, jačanjem regionalnih mreža i povećanjem razumijevanja civilnog društva o izazovima u regiji. Mreže često olakšavaju partnerstva, studijske posjete i pripremu regionalnih izvještaja. Na primjer, Balkanska mreža za razvoj civilnog društva upravlja istraživačkim centrom i dodjeljuje grantove za organizacije na Zapadnom Balkanu i u Turskoj.

Brojne koalicije ujedinjuju OCD koje djeluju u različitim programskim područjima. Koalicija Pod lupom podržava procese demokratizacije dajući doprinos slobodnim i poštenim izborima u BiH. Koalicija za zaštitu rijeka ujedinjuje ekološke organizacije i pokrete usmjerene na zaštitu rijeka. Inicijativa za praćenje europskih integracija Bosne i Hercegovine je neformalna koalicija OCD koja prati reforme i primjenu politika, zakona i standarda EU.

OCD imaju pristup velikom broju treninga. Tokom 2021. godine, primjerice, šezdeset predstavnika OCD-a pohađalo je radionice koje je organizovao KULT uz podršku USAID-a, a koje su bile usmjerene na jačanje internih organizacijskih kapaciteta OCD-a. KULT je također razvio indeks razvoja organizacijskih kapaciteta u 2021. godini, koji omogućava OCD da identificiraju svoje organizacijske snage i slabosti te razviju strateške planove za daljnji razvoj.

JAVNI IMIDŽ: 3.4

Javni imidž organizacija civilnog društva u 2021. godini je ostao nepromijenjen.

Čini se da se percepcija javnosti o OCD poboljšala u posljednjih nekoliko godina jer su OCD često prve odgovarale na novonastale potrebe tokom pandemije. Poplave i požari koji su pogodili BiH 2021. godine bili su još jedna prilika za OCD da pokažu svoju ulogu u zaštiti građana.

Uprkos vidljivim i mjerljivim doprinosima civilnog društva u proteklih nekoliko godina, još uvijek postoji nedostatak povjerenja građana i građanki u civilni sektor u BiH. Lokalne organizacije češće su prepoznate u lokalnim zajednicama, od strane direktnih korisnika i lokalnih vlasti, dok veće organizacije općenito uživaju povjerenje i podršku manjih organizacija sa kojima često sarađuju i ostvaruju partnerstva.

Postoji nesklad između percepcije predstavnika OCD-a i stavova građana prema OCD. Prema izvještaju za BiH, kojeg je pripremio projekat EU TACSO 3, preko 80 posto ispitanih OCD u BiH smatra da građani vjeruju OCD. Istovremeno, predstavnici OCD-a, koji su učestvovali u fokus grupama i intervjuima primjećuju prisutnost skepticizma i negativnih stereotipa o civilnom društvu među građanima.

Mediji igraju ključnu ulogu u razvoju javnog imidža civilnog društva. Način na koji javnost razmišlja o radu civilnog društva često ovisi o medijskim sadržajima i postojanju namjenskog medijskog prostora za promovisanje projektnih aktivnosti OCD. Projekti OCD često dobivaju istaknutu medijsku pokrivenost što pomaže povećati

njihov društveni učinak. OCD sve više koriste društvene mreže za podizanje svijesti javnosti o svom radu.

Vlasti, posebno na lokalnom nivou, ne poštuju lokalne OCD kao relevantne partnere, već na saradnju sa OCD gledaju kao jednu vrstu obaveze, s obzirom na pritisak međunarodne zajednice i uslove finansiranja. Poslovni sektor smatra da OCD nemaju odgovarajuće vještine. Jedan od rijetkih slučajeva saradnje OCD i poslovnog sektora je kada je OCD osnivač društvenog preduzeća.

Organizacije civilnog društva sve su odgovornije i transparentnije u svojim projektnim aktivnostima. Međutim, mali broj OCD stavlja svoja godišnje narativne i finansijske izvještaje na svoje web stranice. Etički kodeks za OCD u BiH izrađen je 2017. godine. Dodatnih deset organizacija potpisalo je Etički kodeks u 2021. godini, čime je ukupan broj potpisnica oko 166.

Disclaimer: Navedena mišljenja su mišljenja panelista i ostalih projektnih istraživača, te ne odražavaju nužno stavove USAID-a ili FHI 360.